# DOMSTOLENS DOM

den 5 oktober 1999 *

I mål C-420/97,

angående en begäran enligt protokollet av den 3 juni 1971 angående domstolens tolkning av konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, från Hof van Cassatie (Belgien), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

**Leathertex Divisione Sintetici SpA**

och

**Bodetex BVBA,**

angående tolkningen av artiklarna 2 och 5.1 i ovannämnda konvention av den 27 september 1968 (EGT C 15, 1997, s. 30), i dess lydelse enligt konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde (EGT C 15, 1997, s. 14),

meddelar

* Rättegångsspråk: nederländska.

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G.C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordförandena P.J.G. Kapteyn, J.-P. Puissochet, G. Hirsch och P. Jann samt domarna J.C. Moitinho de Almeida (referent), C. Gulmann, J.L. Murray, D.A.O. Edward, H. Ragnemalm, L. Sevón, M. Wathelet och R. Schintgen,

generaladvokat: P. Léger,

justitiesekreterare: biträdande justitiesekreteraren H. von Holstein,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Leathertex Divisione Sintetici SpA, genom advokaterna S. Beele och F. Busschaert, Courtrai,

— Bodetex BVBA, genom advokaterna D. van Poucke och B. Demeulenaere, Gent,

— Tysklands regering, genom R. Wagner, Regierungsdirektor, förbundsjustitieministeriet, i egenskap av ombud,

— Italiens regering, genom professor Umberto Leanza, chef för utrikesministeriets avdelning för diplomatiska tvister, i egenskap av ombud, biträdd av O. Fiumara, avvocato dello Stato,

— Förenade kungarikets regering, genom J.E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, i egenskap av ombud, biträdd av M. Hoskins, barrister,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske rådgivaren J.L. Iglesias Buhigues och P. van Nuffel, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 15 december 1998 av: Italiens regering, företrädd av O. Fiumara, Förenade kungarikets regering, företrädd av L. Persey, QC, och kommissionen, företrädd av J.L. Iglesias Buhigues och P. van Nuffel,

och efter att den 16 mars 1999 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

## Dom

1 Hof van Cassatie har genom beslut av den 4 december 1997, som inkom till domstolens kansli den 11 december 1997, i enlighet med protokollet av den 3 juni 1971 om domstolens tolkning av konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (nedan kallat protokollet), ställt en fråga om tolkningen av artiklarna 2 och 5.1 i denna konvention (EGT C 15, 1997, s. 30), i dess lydelse enligt konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde (EGT C 15, 1997, s. 14, nedan kallad konventionen).

2 Frågan har uppkommit i en tvist mellan bolaget Leathertex Divisione Sintetici SpA (nedan kallat Leathertex), etablerat i Montemurlo (Italien), och bolaget Bodetex BVBA (nedan kallat Bodetex), etablerat i Rekkem-Menen (Belgien), angående ett krav på betalning av obetald provision och ersättning för

uppsägning av avtal som Bodetex har riktat mot Leathertex. Bodetex var handelsagent för Leathertex på de belgiska och nederländska marknaderna.

## Konventionen

3 Artikel 2 första stycket i konventionen har följande lydelse:

"Om inte annat föreskrivs i denna konvention, skall talan mot den som har hemvist i en konventionsstat väckas vid domstol i den staten, oberoende av i vilken stat han har medborgarskap."

4 Artikel 3 första stycket i konventionen har följande lydelse:

"Talan mot den som har hemvist i en konventionsstat får väckas vid domstol i en annan konventionsstat endast med stöd av bestämmelserna i avsnitt 2 till 6 i denna avdelning."

5 I artikel 5 i konventionen anges följande:

"Talan mot den som har hemvist i en konventionsstat kan väckas i en annan konventionsstat

1) om talan avser avtal, vid domstolen i den ort där den förpliktelse som talan avser har uppfyllts eller skall uppfyllas;

..."

6 Enligt artikel 6.1 i konventionen kan talan mot den som har hemvist i en konventionsstat, om han är en av flera svaranden, även väckas vid domstol där någon av svarandena har hemvist.

7 Slutligen anges följande i artikel 22 första stycket:

"Om käromål som har samband med varandra är väckta vid domstolar i olika konventionsstater och målen prövas i första instans, får varje domstol utom den vid vilken talan först väckts låta handläggningen av målet vila."

## Tvisten vid den nationella domstolen

8 Bodetex var under flera år handelsagent för Leathertex på de belgiska och nederländska marknaderna. Bodetex ersättning bestod i en femprocentig provision.

9 Efter det att Bodetex under år 1987 förgäves krävt Leathertex på betalning av den provision som bolaget ansåg sig ha rätt till, bedömde Bodetex att handelsagenturavtalet hade sagts upp. I skrivelse av den 9 mars 1988 konstaterade Bodetex att avtalet var uppsagt och krävde Leathertex på betalning av obetald provision samt ersättning för uppsägningen.

10 Då Bodetex inte fick något svar på denna skrivelse, väckte bolaget den 2 november 1988 talan mot Leathertex vid Rechtbank van Koophandel te Kortrijk.

11 Rechtbank van Koophandel ansåg i dom av den 1 oktober 1991 att talan avsåg två olika förpliktelser. Den bedömde att den första förpliktelsen, det vill säga skyldigheten att iaktta en rimlig uppsägningstid vid uppsägningen av ett handelsagenturavtal och, vid underlåtenhet att iaktta en sådan frist, att betala ersättning för uppsägningen, skulle uppfyllas i Belgien, medan den andra förpliktelsen, det vill säga skyldigheten att betala provision, skulle uppfyllas i Italien enligt principen om att fordringar skall indrivas där gäldenären har hemvist. Rechtbank van Koophandel ansåg sig således vara behörig att pröva förpliktelsen att betala ersättning för uppsägningen med stöd av artikel 5.1 i konventionen och ansåg därför att den var behörig att pröva tvisten i dess helhet, med hänsynen till sambandet mellan denna förpliktelse och förpliktelsen att betala provision. Den förpliktade Leathertex att betala Bodetex obetald provision och ersättning för uppsägningen.

12 Leathertex överklagade denna dom till Hof van Beroep te Gent, vilken i dom av den 29 oktober 1993 fastställde att Rechtbank van Koophandel var behörig att pröva Bodetex talan. Hof van Beroep ansåg att Bodetex talan avsåg två olika

förpliktelser som följde av agenturavtalet, att förpliktelsen att betala provision inte kunde anses vara en huvudförpliktelse och att de två förpliktelserna skulle anses vara likvärdiga. Följaktligen fanns det inget som förhindrade att Bodetex väckte talan vid domstolen på den ort där en av dessa två förpliktelser skulle uppfyllas. Hof van Beroep fastslog sålunda att Rechtbank van Koophandel var behörig att pröva tvisten, såsom domstol på den ort där förpliktelsen att iaktta en rimlig uppsägningstid skulle uppfyllas.

13 Leathertex har överklagat denna dom till Hof van Cassatie och ansökt om kassation. Bolaget har för det första gjort gällande att Hof van Beroep har åsidosatt artikel 5.1 i konventionen genom att anse sig vara behörig att pröva talan om betalning av obetald provision, trots att förpliktelsen att betala denna provision skall uppfyllas i Italien. Leathertex menar att om domstolen inte bland de olika förpliktelser som talan avser kan urskilja huvudförpliktelserna och de underordnade förpliktelserna, är den enbart behörig att döma i fråga om de förpliktelser som enligt dess egna kollisionsnormer skall uppfyllas på en ort inom dess domkrets. För det andra har Leathertex gjort gällande att Hof van Beroep har åsidosatt artikel 22 i konventionen genom att anse sig vara behörig att pröva tvisten i dess helhet, trots att denna bestämmelse endast är tillämplig då käromål som har samband med varandra har väckts vid domstolar i två eller flera konventionsstater.

14 I sin begäran om förhandsavgörande har Hof van Cassatie till att börja med konstaterat att artikel 22 i konventionen inte har tillämpats i den överklagade domen, och den underkänner därför den grund som Leathertex framfört om åsidosättande av denna bestämmelse.

15 Vad beträffar det påstådda åsidosättandet av artikel 5.1 i konventionen, har Hof van Cassatie påpekat att EG-domstolen i dom av den 15 januari 1987 i mål 266/85, Shenavai (REG 1987, s. 239, punkt 19; svensk specialutgåva, volym 9, s. 1), ansåg att i det särskilda fall då käromålet avser en tvist som rör flera förpliktelser som följer av ett och samma avtal, skall den domstol vid vilken talan väckts hämta vägledning från principen att det mindre följer det större för att

avgöra om den är behörig. Domstolen menade därmed att det, när det handlar om flera förpliktelser, är huvudförpliktelsen som avgör behörigheten för den domstol vid vilken talan väckts.

16 Hof van Cassatie har konstaterat att det i förevarande fall inte har bestritts att förpliktelsen att betala provision inte kan anses vara en huvudförpliktelse i Bodetex talan, att belgisk domstol är behörig att döma i fråga om förpliktelsen att betala ersättning för uppsägningen, eftersom förpliktelsen är avtalad och skall uppfyllas i Belgien, och att de två nämnda förpliktelserna är likvärdiga.

17 Hof van Cassatie undrar om det är möjligt att avvika från huvudregeln i artikel 2 i konventionen i fråga om en tvist som rör olika skyldigheter som följer av samma agenturavtal utan att vara underordnade varandra och av vilka endast en medför behörighet för den domstol vid vilken talan väckts, med hänsyn till förpliktelsens uppfyllelseort.

18 Mot denna bakgrund har Hof van Cassatie beslutat att vilandeförklara målet för att ställa följande fråga till EG-domstolen:

"Skall artiklarna 5.1 och 2 i konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, i den lydelse som är aktuell i detta fall, tolkas så, att en talan som avser flera olika förpliktelser som följer av samma avtal kan väckas vid en och samma domstol även om det enligt behörighetsreglerna i den stat där talan väckts förhåller sig så att den ena av de avtalsförpliktelser som talan avser skall uppfyllas i den stat där talan är anhängig och den andra i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, med beaktande av att den domstol vid vilken talan har väckts har fastslagit att de två förpliktelser som talan avser inte är underordnade varandra utan är likvärdiga?"

## Tolkningsfrågan

19 Den nationella domstolen har ställt tolkningsfrågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 2 och 5.1 i konventionen skall tolkas så, att samma domstol är behörig att pröva talan i dess helhet om den avser två likvärdiga förpliktelser som följer av samma avtal, även om det enligt kollisionsnormerna i den stat där talan väckts förhåller sig så att den ena av dessa förpliktelser skall uppfyllas i den staten och den andra i en annan konventionsstat.

20 Den brittiska regeringen har i första hand gjort gällande att av de två förpliktelser som talan i målet vid den nationella domstolen avser är förpliktelsen att betala provision huvudförpliktelse i talan. Enligt begäran om förhandsavgörande var nämligen den uteblivna betalningen av den omtvistade provisionen det enda skälet till att Bodetex ansåg att avtalet hade sagts upp med omedelbar verkan. Ersättning för uppsägningen skall följaktligen endast utgå om det fastställs att den omtvistade provisionen faktiskt skall betalas. Den brittiska regeringen vill således omformulera tolkningsfrågan för att besvara den med att i ett sådant fall som det förevarande är den avtalade huvudförpliktelse som talan avser, på grundval av vilken behörigheten kan fastställas med tillämpning av artikel 5.1 i konventionen, förpliktelsen att betala provision.

21 Domstolen konstaterar att med hänsyn till den fördelning av behörigheten vid förhandsavgöranden som föreskrivs i protokollet, ankommer det på den nationella domstolen att bedöma betydelsen av de avtalsförpliktelser som är i fråga i det mål som den handlägger och på EG-domstolen att tolka konventionen mot bakgrund av den nationella domstolens bedömning av de faktiska omständigheterna.

22 Dessutom skulle en ändring av tolkningsfrågan vara oförenlig med den roll som domstolen har enligt protokollet och med domstolens skyldighet att säkerställa att medlemsstaternas regeringar och berörda parter ges möjlighet att avge yttranden i enlighet med artikel 5 i protokollet och artikel 20 i EG-stadgan för domstolen, eftersom det enligt sistnämnda bestämmelse endast är begäran om

förhandsavgörande som de berörda parterna skall underrättas om (se, beträffande förfarandet enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), dom av den 20 mars 1997 i mål C-352/95, Phytheron International, REG 1997, s. I-1729, punkt 14, och av den 16 juli 1998 i mål C-235/95, Dumon och Froment, REG 1998, s. I-4531, punkt 26).

23 Mot denna bakgrund skall tolkningsfrågan besvaras utifrån den förutsättningen, som framgår av begäran om förhandsavgörande, att de två avtalsförpliktelser som talan avser är likvärdiga.

24 Leathertex, den tyska och den brittiska regeringen har, den sistnämnda i andra hand, gjort gällande att en domstol i en konventionsstat inte är behörig enligt artikel 5.1 i konventionen att pröva talan i dess helhet om den avser flera likvärdiga förpliktelser som följer av samma avtal och en eller flera av förpliktelserna skall uppfyllas på en ort i en annan konventionsstat.

25 De har påpekat att artikel 5.1 i konventionen skall tolkas restriktivt. Vidare menar de att eftersom den nationella domstolen anser att de två förpliktelser som talan avser är likvärdiga, skall domstolen på den ort där varje enskild förpliktelse skall uppfyllas vara behörig att pröva den. Den uppdelning av behörigheten som detta kan medföra får godtas. En sådan tolkning av artikel 5.1 i konventionen är förenlig med bestämmelsens ändamål, nämligen att i avtalstvister garantera samtliga parter att talan prövas av domstolen på den ort där den omtvistade förpliktelsen skall uppfyllas.

26 Bodetex har för det första gjort gällande att det avtal som de två aktuella förpliktelserna är en följd av är jämförbart med ett anställningsavtal för en handelsrepresentant. Vid tillämpningen av artikel 5.1 i konventionen på en talan som avser olika förpliktelser som följer av samma agenturavtal skall man

följaktligen, i likhet med vad som gäller för anställningsavtal, beakta den förpliktelse som karakteriserar avtalet, det vill säga i förevarande fall förpliktelsen att finna nya kunder och distribuera Leathertex produkter i bland annat Belgien. I flera konventionsstater har man i rättspraxis och doktrin utsträckt denna lösning till generalagenturavtal, vilka också kan jämföras med handelsagenturavtal.

27 Bodetex har för det andra gjort gällande att förpliktelsen att betala provision har ett samband med förpliktelsen att betala ersättning för uppsägningen. Båda förpliktelserna följer av agenturavtalet. Vidare är den uteblivna betalningen av provisionen skälet till att avtalet sades upp och därmed upphovet till förpliktelsen att betala ersättning för uppsägningen. Detta samband gör det motiverat att den domstol som är behörig att pröva förpliktelsen att betala ersättning för uppsägningen även skall vara behörig att pröva förpliktelsen att betala provision.

28 Enligt Bodetex innebär en sådan tolkning av artikel 5.1 i konventionen, genom vilken man undviker en uppdelning av behörigheten, att det är möjligt att bevara ett ändamålsenligt förfarande.

29 Slutligen har kommissionen gjort gällande att om en kärande väcker två käromål som avser två likvärdiga förpliktelser, är den domstol som är behörig att pröva ett av käromålen i enlighet med artikel 5.1 i konventionen även behörig att pröva det andra, om käromålen är så förenade att en gemensam handläggning och dom är påkallad för att undvika att oförenliga domar meddelas som en följd av att käromålen prövas i olika rättegångar.

30 Enligt kommissionen är en sådan lösning den som bäst motsvarar ordningen i konventionen. Den är i relevanta delar jämförbar med den lösning som enligt artikel 6.1 i konventionen gäller då det finns flera svarande. Vidare är den

nödvändig mot bakgrund av artikel 22 i konventionen. Om i ett sådant fall som det aktuella vid den nationella domstolen, käranden med stöd av artikel 5.1 i konventionen beslutade att väcka talan om betalning av ersättningen för uppsägningen i en konventionsstat och att väcka talan om betalning av den obetalda provisionen i en annan konventionsstat, skulle nämligen artikel 22 i konventionen vara tillämplig på grund av sambandet mellan de två käromålen. Följaktligen skall artikel 5.1 i konventionen tolkas så, att man i förväg undviker situationer där artikel 22 i konventionen skulle vara tillämplig.

31 Domstolen erinrar till att börja med om att den i punkterna 8—10 i dom av den 6 oktober 1976 i mål 14/76, De Bloos (REG 1976, s. 1497; svensk specialutgåva, volym 3, s. 187), efter ett påpekande om att konventionen syftar till att fastställa den internationella behörigheten för konventionsstaternas domstolar, underlätta erkännande och tillskapa ett snabbt förfarande för att säkra verkställighet av domar, ansåg att dessa syften kräver att antalet domstolar som är behöriga i fråga om ett och samma avtal begränsas i möjligaste mån och att artikel 5.1 i konventionen alltså inte kan tolkas så, att den avser vilken förpliktelse som helst som följer av avtalet i fråga. Av detta drog domstolen slutsatsen, i punkterna 11 och 13 i samma dom, att den förpliktelse som skall beaktas vid fastställandet av uppfyllelseorten i den mening som avses i artikel 5.1 i konventionen är den som motsvarar den avtalsrättighet sökanden åberopar som grund för sin talan. I punkt 14 i domen angav domstolen att om käranden kräver skadestånd eller yrkar att avtalet skall hävas på grund av motpartens avtalsbrott, är denna förpliktelse fortfarande den avtalsförpliktelse vars bristande uppfyllelse åberopas till stöd för sådana yrkanden.

32 Denna tolkning stärktes när konventionen om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde slöts den 9 oktober 1978. Genom denna konvention ändrades vissa språkversioner av artikel 5.1 i konventionen på så sätt att det angavs att den förpliktelse vars uppfyllelseort skall bestämma behörig domstol i avtalstvister är "den förpliktelse som talan avser".

33 Domstolen har vid flera tillfällen fastslagit att den ort där förpliktelsen som talan avser har uppfyllts eller skall uppfyllas skall fastställas i enlighet med den lag som är tillämplig på den omtvistade förpliktelsen enligt kollisionsnormerna för den domstol vid vilken talan väckts (dom av den 6 oktober 1976 i mål 12/76, Tessili, REG 1976, s. 1473, punkt 13, svensk specialutgåva, volym 3, s. 177, av den 29 juni 1994 i mål C-288/92, Custom Made Commercial, REG 1994, s. I-2913, punkt 26, svensk specialutgåva, volym 15, och av den 28 september 1999 i mål C-440/97, Groupe Concorde m.fl., REG 1999, s. I-6307, punkt 32).

34 I förevarande fall har de belgiska domstolarna, med stöd av ovannämnda rättspraxis, ansett att förpliktelsen att betala ersättning för uppsägningen skall uppfyllas i Belgien, medan förpliktelsen att betala provision skall uppfyllas i Italien.

35 Vidare framgår det av begäran om förhandsavgörande samt av den akt som den nationella domstolen har översänt att avtalet i fråga i målet vid den nationella domstolen, på grundval av vilket talan om betalning av provision och ersättning för uppsägning har väckts, inte är ett anställningsavtal.

36 Om avtalet saknar de särdrag som utmärker ett anställningsavtal är det varken nödvändigt eller motiverat att identifiera den förpliktelse som är karakteristisk för avtalet och att förlägga domstolsbehörigheten till orten för dennas uppfyllelse, såsom uppfyllelseort, såvitt gäller tvister angående alla förpliktelser som följer av avtalet (domen i det ovannämnda målet Shenavai, punkt 17).

37 Följaktligen saknas det anledning i målet vid den nationella domstolen att beakta den förpliktelse som karakteriserar agenturavtalet för att fastställa domstolsbehörigheten utifrån uppfyllelseorten.

38 Den domstol som är behörig att pröva talan om betalning av ersättning för uppsägning kan inte heller grunda sin behörighet i fråga om en talan om

betalning av provision på ett eventuellt samband mellan dessa två käromål. Såsom domstolen har konstaterat är syftet med artikel 22 i konventionen att reglera käromål som har samband med varandra och som väcks vid domstolar i olika konventionsstater. Bestämmelsen innehåller inga behörighetsregler och fastställer i synnerhet inte någon behörighet för en domstol i en konventionsstat att pröva ett käromål som har samband med ett annat käromål som har väckts vid denna domstol i enlighet med konventionens regler (se dom av den 24 juni 1981 i mål 150/80, Elefanten Schuh, (REG 1981, s. 1671, punkt 19, och dom av den 27 oktober 1998 i mål C-51/97, Réunion européenne m.fl., REG 1998, s. I-6511, punkt 39).

39 Eftersom tvisten rör flera likvärdiga förpliktelser som följer av samma avtal, kan slutligen den domstol vid vilken talan väckts inte hämta vägledning från den princip som domstolen har fastställt i punkt 19 i domen i det ovannämnda målet Shenavai, enligt vilken det mindre följer det större, för att avgöra om den är behörig.

40 Under dessa omständigheter är samma domstol inte behörig att pröva en talan i dess helhet om den avser två likvärdiga förpliktelser som följer av samma avtal och det enligt kollisionsnormerna i den stat där talan väckts förhåller sig så att den ena av dessa förpliktelser skall uppfyllas i den staten och den andra i en annan konventionsstat.

41 Det finns visserligen nackdelar med att skilda aspekter av samma tvist bedöms av olika domstolar, men käranden har alltid möjlighet att med stöd av artikel 2 i konventionen väcka talan vid domstol i den stat där svaranden har hemvist.

42 Svaret på tolkningsfrågan blir följaktligen att artikel 5.1 i konventionen skall tolkas så, att samma domstol inte är behörig att pröva en talan i dess helhet om den avser två likvärdiga förpliktelser som följer av samma avtal och det enligt kollisionsnormerna i den stat där talan väckts förhåller sig så att den ena av dessa förpliktelser skall uppfyllas i den staten och den andra i en annan konventionsstat.

## Rättegångskostnader

43 De kostnader som har förorsakats den tyska, den italienska och den brittiska regeringen samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

— angående de frågor som genom beslut av den 4 december 1997 har ställts av Hof van Cassatie — följande dom:

**Artikel 5.1 i konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, i dess lydelse enligt konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde, skall tolkas så, att samma domstol inte är behörig att pröva en talan i dess helhet om den avser två likvärdiga förpliktelser som följer av samma avtal och det enligt kollisionsnormerna i den stat där talan väckts förhåller sig så att den ena av dessa**

**förpliktelser skall uppfyllas i den staten och den andra i en annan konventionsstat.**

Rodríguez Iglesias Kapteyn Puissochet

Hirsch Jann

Moitinho de Almeida Gulmann Murray

Edward Ragnemalm

Sevón Wathelet Schintgen

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 5 oktober 1999.

R. Grass G.C. Rodríguez Iglesias

Justitiesekreterare Ordförande